

ПЕРЕДМОВА

Масштаб повноважень Президента. Центр системи в українській політиці. Дострокові парламентські вибори як каталізатор старту президентської кампанії. Історичне значення президентських виборів.

Україна живе від однієї президентської кампанії до іншої. Цей алгоритм політичного життя усталився вже давно, і змінювати його ніхто не збирається. Одні побачать у наведеному факті відлуння козацької вольниці та гетьманської влади, інші, навпаки, шукатимуть у цьому выдбиток століть розвитку українського народу в абсолютистських монархіях Габсбургів та Романових або пригадають недавнє минуле та залежність $\frac{1}{6}$ частини суходолу від волі вождя партії та пролетаріату. Проте справа нині в іншому: обираючи Президента, мільйони наших співгромадян підсвідомо намагаються закрити прогалину в пантеоні національних героїв та визнаних авторитетів. Він так і не постав за чверть століття незалежного розвитку.

Під час президентських виборів Україна, можливо, не лише обирає власне майбутнє, але й шукає непохитний мов скеля авторитет, який зможе повести за собою націю в дні випробувань.

Проте з 2014 року справедливим є також інше твердження: Президент притягує негатив через обрання в першому турі виборів. Звісно, це не той випадок, коли обраний у 1991 році Леонід Кравчук у 1994 році під тиском політикуму та обставин був змушений піти на дочасні вибори з розрахунком перемогти та зміцнити свою владу. Петро Порошенко у 2014 році був найбільш підготовленим для того, щоб стати главою держави, і виграв перегони «на класі» за рахунок фінансових та інформаційних ресурсів, а також власної мобілізованості. Нині, після подолання п'ятим Президентом екватора президентської каденції, в Україні складно знайти реального претендента на посаду гаранта Конституції, який не лише був би готовим кинути виклик чинному Президентові, але й представляв би новий політичний клас.

Тим часом політична еліта країни та значна частина громадян не налаштовані пробачати п'ятому Президентові його статус «заможного та впливового», який він набув задовго до приходу на Банкову. Хоча в Україні заборонено діяльність Комуністичної партії, проте ідеї всезагального зрівняння та зневаги до багатства, хай яким шляхом його набуто, надміру живучі. Якщо згадати, що Петро в перекладі

з давньогрецької означає «камінь», то нескладно здогадатися, як багато охочих буде «лупати цю скалу» під час наступних президентських перегонів. Однак основна інтрига полягає в тому, чи буде знайдено консолідовану кандидатуру, спроможну не лише об'єднати людей, але й втілити їхні надії на зміни в суспільно-політичному житті.

Соціологічні дослідження свідчать, що від третини до половини наших співгромадян не мають чітких уподобань щодо кандидатури майбутнього Президента. Зрозуміло, що чинний глава держави має певну перевагу за рахунок своїх прибічників та адміністративного ресурсу, вплив якого на вибір у кабінці для голосування все ж є гіперболізованим.

Навесні 2017 року українська опозиція блискуче довела власну багатовекторність. Її представники не змогли забезпечити ефективний наступ на владу і не продемонстрували суспільству (насамперед тим громадянам, хто не визначився з політичним вибором) нагальну потребу проведення дочасних парламентських виборів. Так, я не помиляюся: без достроково обраної Верховної Ради та нового прем'єр-міністра (бажано з досвідом роботи на посаді) говорити про проведення президентської кампанії раніше, ніж навесні 2019 року, немає сенсу.

Спокуса пришвидшити електоральний цикл, безумовно, існує. Проте вона розбивається об низку чинників, що впливають на життя українського

суспільства. Безсумнівно, це і продовження російської гібридної агресії, наслідки якої перевернули шкереберть життя мільйонів українців, і масштабна економічна криза, позбавитися наслідків якої ніяк не вдається. Це і відверта гірка зневіра значної частини суспільства у спроможності влади «жити по-новому», і цунамі зради, що прокочуються соцмережами та популярними медіа з регулярністю, ентузіазмом та рівнем підтримки, вартими кращого застосування.

Не варто сподіватися, що конфлікт на Сході України врегулюють до дня голосування за шостого Президента. Крім того, Донбас та Крим, перспективи їх повернення відіграватимуть важливу роль у наступній кампанії. Для її учасників та учасниць спокуса запропонувати легке рішення буде куди більшою, ніж спроможність оприлюднити реалістичну стратегію повернення тимчасово втрачених територій, а до того часу вести системну роботу, аби не втратити контакт з їх мешканцями.

І міжнародні партнери України, і Росія, і пострадянські держави (у всякому разі ті з них, які намагаються зберегти баланс у відносинах з Києвом та Москвою) очікують на президентську кампанію в Україні. Вони добре знають, що за новітньою національною традицією ці вибори перетворюються на холодну громадянську війну з високими політичними ставками та зброєю популізму, з полеглими на полі бою та переможцями, яких не судять.

Згортання відносин з Росією та отримання візової лібералізації з ЄС і Угоди про асоціацію між ЄС та Україною, безумовно, додадуть проєвропейської риторики до передвиборчої дискусії. Однак не варто розраховувати, що шостий Президент зможе підписати документи про повноцінне членство нашої держави у Європейському Союзі — надто складний цей процес, і надто серйозним викликом є потенційне членство України в ЄС, майбутнє якого, до речі, є також непевним.

Проте зараз ми ще на березі, ми ще не рушили всім загалом у плавання небезпечними водами до материка «Шостий Президент». І ми ще маємо час усвідомити: шостий Президент повинен стати не лише відображенням наших комплексів та проблем, але й локомотивом тих перетворень, про які говорять так багато, проте часто не відчують в Україні.

29th Nov

**ЛЕОНІД ПЕРШИЙ:
ВІД ЛІДЕРА КПУ
ДО VIP-АГІТАТОРА**

A handwritten signature in black ink, consisting of several loops and a long, sweeping stroke extending towards the upper right.

Леонід Кравчук — перший Президент України — став уособленням вітчизняної політичної еліти, її вад та недоліків. Колишній секретар ЦК КПУ з питань ідеології, який очолив Верховну Раду України після від'їзду до Москви Володимира Івашка, провів державу через випробування та проблеми перших років незалежності. Провів не без втрат, насамперед економічних, проте саме за Кравчука Україна здобула незалежність та визнання як самостійний суб'єкт міжнародних відносин. Інша річ, що омріяна багатьма поколіннями українців незалежність у безпосередньому наближенні виявилася складнішою за райдужну картинку щасливого життя.

Очевидно, Кравчук не мав на меті достроково припинити президентську кар'єру влітку 1994 року. Проте політична кон'юнктура та вправність опонентів змусили Леоніда Макаровича доточно перейти на позицію граючого тренера в запеклих іграх української політики. Цей статус старійшини політичного класу він зберігає і донині, виступаючи з власним баченням наявних у державі проблем.

Літо 1991 року в Україні було спекотним, проте основні політичні події все ж розвивалися не в Києві, а в Москві та Вашингтоні. Спроба заколотників на чолі з Геннадієм Янаєвим, Валентином Павловим, Дмитром Язовим, Володимиром Крючковим та Борисом Пуго

Леонід Кравчук. 18 червня 2013 р.

відсторонити від президентського стерна Михайла Горбачова завершилася провалом. Перемога в Москві російських демократичних сил, символом та лідером яких став президент РСФСР Борис Єльцин, створила ситуацію, за якої зупинити процес розпаду СРСР було вже неможливо. Відцентрові тенденції радянського суспільства відчували і в США, проте Джордж Буш-старший, який у серпні 1991 року виступив з промовою у Верховній Раді в Києві, спромігся лише на заклики зберегти Союз, що їх скоро та небезпідставно назвали «котлетою по-київськи».

Україна парадоксальним чином (таких ситуацій у новітній політичній історії нашої держави буде чимало) була готова до незалежності з формальної точки зору. Керована з Москви система управління залишала Україні такі ознаки державності, як-то Конституцію, столицю, власне законодавство тощо, проте ці атрибути державності погано кореспондувалися з практичним досвідом управління державою та виживання держави. Хоча Верховна Рада працювала за радянськими правилами, більшість у ній належала парламентаріям, так чи інакше пов'язаним із КПУ, Конституцію України було ухвалено лише в 1996 році, але посаду Президента України запровадили в липні 1991 року. Після заколоту ДКНС ця посада стала для Кравчука зрозумілим шляхом переходу від радянського партійного ватажка до лідера однієї з найбільших країн Європи. Невипадко-

во на мітингах з кінця 80-х років ХХ ст. звучали не лише запитання «Хто з'їв наше сало?», але й порівняння України та Франції за формальними географічними ознаками.

Досвід радянської партійної роботи допоміг Кравчукові буремного серпня 1991 року мінімізувати іміджеві втрати від власного постійного балансування між націонал-демократами з Народного Руху, які закликали дати відсіч заколотникам, та радянськими військовими на чолі з Валентином Варенніковим, котрий вимагав від Кравчука присягнути на вірність ДКНС на чолі з Янаєвим. Управлінський досвід першого Президента не був куцим, проте на його плечі раніше не лягало стільки відповідальності — в УРСР її ділили з підлеглими Москві силовиками. До речі, перший досвід вимушеного політичного компромісу Леонід Макарович отримав восени 1990 року, під час Революції на граніті — виступу українських студентів із яскраво вираженими націонал-демократичними гаслами, який призвів до відставки тодішнього прем'єра Віталія Масола. Щоправда, і це варто визнати, у незалежній Україні відставки за політичними мотивами стаються нечасто. Але про це — нижче.

30 серпня 1991 року в Україні за підтримки більшості депутатського корпусу ВРУ було заборонено діяльність КПУ. Це рішення дало змогу зберегти обличчя Леоніду Кравчукові та іншим керівникам України, фактично перегорнувши сторінку з їхньою